

BA

KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ

1969. AUGUSZTUS

PALINODIA

a magyar exlibris jelene és jövője felett

Egy jónevű művészettörténészünk válogatott ex libriseinket tartalmazó küldeményemre válaszolva a következő sorokat írta: "... Ezeket elnézegetve elgondolkodtam azon, hogy legkülönb művészeink /Borsos Miklós, Bálint Endre és mások/ vajon miért nem készítenek ilyesfajta minigrafikákat? Hiszen kár egy ilyen művészeti ágat az invenciószegény mesterembereknek átengedni! Sajnos, jórészt ők vették birtokukba - legalább is Magyarországon - az ex libris művészetet. Lehet, hogy tévedek - de azt hiszem, hogy valami szegényesség, kisigényűség mégis csak van ebben a hazai kisgrafikai áradatban."

A holland ex libris folyóirat, az "Exlibris Wereld" 1969. évi 1. számában ismertette az 1969 évi újévi kisgrafikáját. A Magyarországról szóló fejezet Bordás Ferenc és Fery Antal lapjait dicséri, majd feltezi a kérdést: Gross Arnold, Kass János kisgrafikai miért hiányoznak? A cikk írója, Jan Rhebergen, Amsterdam város művészeti tanácsadója jól ismeri a magyar grafikát; tavalyi budapesti hivatalos látogatása eredményeképpen jött létre Hollandia két nagyvárosában a reprezentatív magyar grafikai kiállítás.

A levél és a cikk több, mint véletlennek találkozására: súlyos igazságokat takar. Akik ismerik az ex libris történetét, azok tudják, hogy a műfaj Dürernek, Hans Baldung Grinnernek és még sok más, világhíres grafikusnak köszönheti a megszületését és évszázadokon keresztül a legnagyobb grafikusok is szívesen foglalkoztak vele. A legtöbb európai országban így van ez ma is. Egy Picasso, egy Cocteau sem átallott ex librisrel foglalkozni, de a névsort folytathatnánk a legnagyobb olasz /Italo Zetti, Tranquillo Marangoni, Remo Wolf stb./, holland /Pam G. Rueter, Wim Zwierz, Lou Strik stb./, cseh /Ciril Bouda, Josef Liesler, Jiri Svengabir stb./, lengyel /Wojciech Jakubowski, Stanislaw Dawski stb./ és belga /Masereel, Mark F. Severin stb./ grafikusok nevével is. Ugyanakkor, leszámítva a kevés kivételeket /Stettner Bélával az élükön/, vezető és beérkezett grafikusaink /Reich Károly, Kondor Béla, Würtz Adám, Kaszler Károly, Csohány Kálmán, Hincz Gyula stb./, de erősebb tehetségű fiataljaink /Pásztor Gábor, Gyulai Liviusz, Rékássy Csaba stb./ grafikai oeuver-jében hiába keressük az ex libriseket és egyéb kisgrafikákat. Talán a műfajt érzik méltatlannak művészetükhöz? Erre Dürer nevével válaszolunk. És ha így van, ugye ezek a művészeink nem ismerik sem az ex libris történetét, sem a nemzetközi jelentőségét!

Igaz: az ex libris tizle- nek nem tizlet. Gyűjtőink kispénzü emberek és legnagyobb művészeinknek sem tudának sokat fizetni. De azok a művészeink, akik az anyagiak oldaláról nézik a kérdést egyet felejtenek el: a kisgrafika a legalkalmasabb arra, hogy egy művész nevét ismertté tegye az egész világon! Az ex librisek százával és ezrével szállnak ki a nagyvilágba, nagy tömegek gyűjtik és ismerkednek meg vele és ez nem lebecsülendő, ha arra gondolunk, hogy világhírű gyűjtemények is vannak s a kisebb -nag- yobb gyűjtemények legnagyobb része végül is könyvtárba vagy muzeumba, tehát közgyűjteménybe kerül. Ezzel a lehetőséggel egy-egy alkalmi, külföldi magyar grafikai tárlat nem versenyez- het; az a pár név, amely egy ilyen tárlat megtekintése alkalmá- ból a látogatóban megragad, a műalkotás birtokának a hiányában rövid időn belül kihull az emlékezés rostájából.

Szomorú tény, hogy ex libris művészeink köre egyre szűkül, s a magyar ex libris egyre konzervatívabb vizekre téved és ha - ugy-ahogy még állja is a versenyt a nagy nemzetközi seregszámle- ken, ha lassan is, de egyre jobban lemarad. Ez a kép pedig nem nagyon vigasztaló akkor, amikor 1970-ben éppen hazánkban kell megrendeznie a nemzetközi ex libris kongresszust - a világ leg- nagyobb gyűjtőinek és ex libris művészeinek a találkozóját.

Van-e kiút? Ki és nol tudna segíteni? A felelet pozitív: ki- ut is van és a segítség is elképzelhető! Legtöbbet talán éppen a Képzőművész Szövetség grafikai szakosztálya tehetne, ha fel- hívná a figyelmet a műfaj jelentőségére és okfejtését külföldi példák- kal támasztaná alá. Talán egy zártkörű, legjobb grafikus- művészeinkre szorítkozó és az átlagosnál jobban dotált ex libris pályázat is segítené. És lehetőség ezeken kívül is sok van, csak törődni kellene az ügyvel! Egy azonban biztos: lépünk kell, meg- hozzá nem hátra, hanem előre, mert ellenkező esetben a magyar ex libris felett pár év múlva meghuzhatjuk a halálharangot. És bármennyire is tudunk temetni: az élet mégiscsak szebb, mint az elmulás.

—bos

Stettner

BUDAPEST

TERVEINK

Két kongresszus között félidőben vagyunk. Közeledik a magyar ex libris élet legjelentősebb eseménye: a budapesti XIII. Nemzetközi Exlibris Kongresszus. A végleges program kialakítása csak később történhet meg, mégis úgy gondoljuk, nem lesz érdektelen bepillantást engedni elképzeléseink alakuló, formálódó állapotába.

Több helyről hangzott el olyan kívánság, hogy a kongresszus ne a nyári meleg időben legyen, valamint az iskolakezdéssel se essék össze, lévén a gyűjtők és művészek között számos pedagógus, no meg az ifjúság nagyobb számu részvételével is számolunk. Így a kongresszus időpontjául 1970 év szeptember 3 - 6 napjait választottuk. Felvettük a kapcsolatot a kulturális és felügyeleti szervekkel. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy tájékoztató megbeszéléseink mindenütt a legmesszebbmenő jóindulat és segíteni akarás jegyében folytak, és úgy az anyagi, mint az erkölcsi támogatás biztosítottak látszik.

Mint hogy fővárosunk a kongresszus házigazdája, a Városházán a delegációk vezetői, a F.I.S.A.E. és a K.B.K. vezetősége tiszteletére rendezendő fogadás előzné meg a hivatalos programot csütörtök délben. Délután a FÉSZEK-ben lenne a résztvevők első találkozása és az ismerkedés. Pénteken délelőtt zajlana le a kongresszus hivatalos megnyitása és a közgyűlés, ugyancsak a Fészekben. A megnyitásra a Fővárosi Tanács egy vezető funkcionáriusát szeretnénk felkérni. A F.I.S.A.E. jelenlegi elnöksége beszámoló kétévi működéséről, dönt az új egyesületek felvételéről és szavazás alá bocsátja a következő kongresszus színhelyére vonatkozó javaslatokat, ezuttal nyugati városok számításba.

A nemzetközi ex libris kiállítást az Ernst Múzeumban szeretnénk megrendezni. A Múcsarnok, melyet szintén számításba vettünk, méreteinél fogva nem adná meg azt az intim légkört, amit a kisgrafika megkíván. A Magyar Nemzeti Múzeum és a Széchenyi Könyvtár a régi magyar exlibriseket, s azok előfutárait, a könyvtárakba préselt superexlibriseket és a kódexekbe festett címeres tulajdonosmegjelöléseket mutatná be. Délután városnézés élenkitենé a műsort. A szombati napot szeretnénk Esztergom és Visegrád megtekintésére fordítani. Bár kétséggel kívül élményszerűbb a hajóút, az idő rövidsége miatt valószínűleg oda és vissza is autóbust választunk.

Vasárnap délután bankettel fejeződne be a Budapesti kongresszus. A fennmaradó időt cserével, tombolával, ajándékmappák szétosztásával töltjük ki.

Megfontolandó az előadások kérdése. Az eddigi tapasztalatok arra mutatnak, hogy az érdeklődés minimális, részint nyelvi nehézségek miatt, részint, mert az időt a résztvevők inkább cserére fordítják. De az is igaz, hogy egy kongresszus szakmába vágó előadás nélkül csonka. A hivatalos kongresszusi program után is segítséget nyújtunk ahhoz, hogy más intézmények változatos rendezvényeikkel járuljanak hozzá vendégeink magyarországi tartózkodásának emlékezetessé tételéhez. Így a szerencsi Exlibris Múzeum szervezhetne egy egésznapos kirándulást a Múzeum megtekintésére, majd Tokajba, ahol tokaji borkostolóval várnák a vendégeket, és Sárospatakra, ahol igényes szálláshelyet lehet biztosítani. A Szerencsi Tanács VB elnöke már most megígérte a messzemenő támogatást.

A résztvevő művészeket különösképpen érdeklik a kongresszusi pályázatok. Három pályázatot szeretnénk kiírni a következő témákra: 1. Budapesti kongresszus; 2. Béke és barátság; 3. Boros téma.

Mindez egyelőre jámbor óhaj, vázlat, mely minden tekintetben módosulhat. Eddig a kongresszusok egy-egy nagy gyűjtő: Herry, Przypkowski, Kreyenberg, Mantero nevéhez fűződtek. A miénk gazdája egy lelkes kollektíva kell legyen. Várjuk tagtársaink ötleteit, javaslatait. Senki se húzódjon félre közömbösségből, vagy egyéni sérelmekre hivatkozva. Nem szép szavakra, ígéretre van szükségünk, hanem önzetlen munkára, legyen az adminisztráció, levelezés, anyagösszegyűjtés, avagy csak egyszerű boritékcímzés. Legyen a mi kongresszusunk kulturális életünk jelentős eseménye és indítson el egy új korszakot a magyar ex libris és kisgrafika történetében.

S. A.

Fery Antal farszetei

A F I S A E

Az exlibris-gyűjtés nemzetközi kapcsolatainak kiszélesítése terén igen nagy jelentősége van a Gianni MANTERO doktor kezdeményezésére létrejött európai, majd nemzetközi exlibris-kongresszusoknak. A kongresszusok rendezésénél eleinte az egyéni kezdeményezésnek volt döntő szerepe. Nem volt egy olyan csúciszerv, amely összefogta volna az exlibris-világ gyűjtőit, művészeit és műbarátait. Az egyes nemzeti egyesületek szövetségéé tömörülésének gondolata kongresszusról-kongresszusra fokozatosan érlelődött, míg 1966. július 28-án Hamburgban a XI. Nemzetközi Exlibris Kongresszuson létrejött a Fédération Internationale des Sociétés d'Amateurs d'Exlibris, az Exlibris Barát Egyesületek Nemzetközi Szövetsége, rövidítve: F.I.S.A.E., mely név azóta általános elismerést és megbecsülést vivott ki az exlibris és kisgrafika világában. A F.I.S.A.E. alapításában a következő 15 egyesület képviselői vettek részt: D.E.G. /Német Szövetségi Köztársaság/ - O.E.G. /Ausztria/ - A.E.K. /Belgium/ - D.E.S. /Dánia/ - A.E.B. /Spanyolország/ - A.F.C.E.L. /Franciaország/ - W.B.W. /Hollandia/ - K.B.K. /Magyarország/ - B.N.E.L. /Olaszország/ - S.M.E.L. /Lengyelország/ - A.P.E.L. /Protugália/ - P.G.D.K.B./Német Demokratikus Köztársaság/ - S.E.F. /Svédország/ - S.S.P.E. /Csehszlovákia/.

Magyarország színeit a K.B.K. két küldöttje: Rákóczy Ferenc és Szőlgyémi Pál képviselték.

Az első - ugyanaznap megválasztott - F.I.S.A.E. vezetőség a következőképpen alakult:

Elnök: Ing.Dott. Gianni MANTERO - Como /Olaszország/; I. alelnök Dr.Med. Gerhard KREYENBERG - Hamburg /N.Sz.K./; II. alelnök: Dr.Tadeusz PRZYPKOWSKI - Jedrzejów /Lengyelország/;titkár: Carlo CHIESA - Lugano /Svájc/ - pénztáros: Evaristo NAVARRA - Como /Olaszország/.

Ez a vezetőség valósította meg a comoi XII. Nemzetközi Exlibris Kongresszust, az adta ki az "Ex libris Művészei" c. sorozat I. kötetét, az ex libris irodalom tartalmában és kiállításában egyaránt kiváló nyereségét és nagy lépésekkel vitte előre a nemzetközi cserelista ügyét. A F.I.S.A.E. alapszabályait 1967-ben Comóban adták ki "Statuts" címmel a Szövetség három hivatalos nyelvén: franciául, angolul és németül. Az alapszabályok 9 fejezetre oszlanak. Az I. fejezet az alapításban résztvevő 15 egyesületet sorolja fel, a II. fejezet pedig a Szövetség céljával foglalkozik. Kimondja, hogy a F.I.S.A.E. nem avatkozik bele a tagegyesületek belügyeibe, sem egymás közötti kapcsolataikba. Tervbe veszi az ex libris iránti érdeklődés kiszélesítését, s azok művészi színvonalának emelését. Távoltartja magát a politikai, valamint a világnézeti kérdésektől, s nincsenek anyagi természetű célkitűzései. Célja a nemzeti egyesületek kapcsolatainak

összehangolása, a gyűjtők, műbarátok és művészek kapcsolatlétesítésének elősegítése /ennek érdekében cserelistát bocsájt ki/, a nemzetközi kiállítások és kongresszusok szervezésének felkarolása, végül minden hasznos érintkezés felvétele az egyes nemzeti exlibris egyesületekkel, nemzetközi bibliofil társaságokkal és másokkal. Az alapszabályok III. fejezete a Szövetség tagsági kérdésével foglalkozik. A F.I.S.A.E. tagjai az alapító egyesületek, továbbá az alapítás után ujonnan belépő egyesületek, melyek felvételüket kérik, amennyiben azt a kérelmet a tagegyesületek többsége elfogadja. Levelező tagság formájában bármely művészeti társaság is beléphet. A tagság megszűnik az alapszabályok el nem fogadásával, az elnökhöz intézett lemondással, végül súlyos mulasztás esetében kizárással, melyet a küldöttek közgyűlése legalább kétharmad szavazati többséggel mondhat ki. Egy országból több egyesület is beléphet a Szövetségbe, melynek szervezete a IV - VI fejezetek szerint a küldöttek közgyűléséből és a vezetőségből áll. A tagegyesületek küldötteinek száma tagjaik számárányához igazodik. Minden 80 tag után egy küldöttet delegálhat az egyesület, legfeljebb azonban ötöt. A levelező egyesületek nem rendelkeznek küldöttel. A küldöttek közgyűlése a Szövetsége legfőbb szerve. Minden két évben ül össze a nemzetközi kongresszusok alkalmával, azok székhelyén. A közgyűlés jóváhagyja a lelépő vezetőség erkölcsi és anyagi beszámolóját, szükség esetén módosítja az alapszabályokat, szavazás alá bocsátja a következő kongresszus színhelyére vonatkozó javaslatokat, két évre megválasztja az új vezetőséget, dönt a pénzügyi kérdésekről, végül adandó alkalommal tiszteletbeli elnököt választ. A vezetőség öt tagból áll, s meg nem hosszabbítható megbízása lejár a következő közgyűléssel. Tagjai az elnök, első alelnök /a mindenkori lelépő elnök/, a második alelnök, titkár és pénztáros.

Az elnök, titkár és pénztáros tisztségére a következő kongresszus rendezését vállalni kívánó egyesület tesz javaslatot, a második alelnököt pedig a többi küldött közül választják. A vezetőség elnökül a közgyűlésen, foglalkozik a Szövetség adminisztrációjával és felelősséggel tartozik a közgyűlésnek. Szükség esetén levelezés útján bonyolítja le a következő kongresszus rendezésével megbízandó egyesület kijelölését és az új vezetőség megválasztását. A Szövetség anyagi forrásai adományokból, hagyományokból és egyéb hozzájárulásokból adódnak /VII. fejezet/, a közgyűlésen a küldöttek általában kézfeltartással szavaznak, kivéve, ha bármelyik küldött titkos szavazást kér. A napirendre szánt kérdéseket minden küldöthöz 30 nappal a közgyűlés előtt eljuttatja a vezetőség. A hivatalos nyelv francia, angol és német. A Szövetség székhelye kétévenként változik, s azt a közgyűlés jelöli ki. Csak a közgyűlés mondhatja ki a Szövetség feloszlását /IX. fejezet/, melyhez a küldöttek titkos szavazás útján nyilvánított 2/3 sötötbsége szükséges. Feloszlás esetén a Szövetség javai közcélok szolgálatába kerülnek.

Az 1968. július 12-én Comoban megtartott közgyűlés elfogadta az 1970 évben XIII. kongresszus rendezésére vonatkozó K.B.K. javaslatot és a következő vezetőséget választotta meg:

Elnök: dr.SEMSEY Andor - Budapest /Magyarország/; első alelnök: Ing.Dott.Gianni MANTERO - Como /Olaszország/; második alelnök: Dr.Med.Gerhard KREYENBERG - Hamburg /N.Sz.K./. Körünk vezetősége a F.I.S.A.E. alapszabályok értelmében saját kebeléből titkárnak RÉTHY Istvánt, pénztárosnak dr. ILLYÉS Sándor Lászlót választotta.

Ezek szerint a világ mindezeideig legtekintélyesebb ex libris szervezetének a F.I.S.A.E.-nek székhelye 1970. szeptemberéig Budapest. A tagegyesületek száma Comoban megnövekedett, minthogy felvételt nyert a svájci ex libris egyesület. Azóta két újabb egyesület is bejelentette csatlakozási szándékát: a ljubljanai szlovén és a pozsonyi szlovák ex libris egyesület. Felvételükről a Budapesten megtartandó közgyűlés fog dönteni. A jelenleg működő vezetőség feladata a budapesti kongresszus előkészítése, az Ex Libris Művészei c. sorozat II. kötetének kiadása és az egyes egyesületek cserelista kiadásának szorgalmazása. Ez utóbbi különösen azért fontos, mert azok birtokában tudjuk felmérni a világ gyűjtőársadalmának erőit, gyakorlatilag pedig ezeknek összegyűjtött bemutatásával tudunk lépéseket tenni a F.I.S.A.E.-nek az UNESCO-ba való belépése érdekében.

Semsey

Pan G. Rueter faszobrota
Hermann Huffert faszobrota

Francesco Franko rézkarca

TEMPINSZKY ISTVÁN

Ritka művész az, akit pályája folyamán mindig tenyerén hord a sors; a legtöbbjük életutja rögös kitérőkkel és megtorpanásokkal terhes és a maradandó alkotások legnagyobb része az önkifejezésért vívott harc, a magányos szenvedés kohójában születik. Van, aki sikeres kezdés után a rutin és a sematizmus mocsarába téved, s van, akinek a tehetsége csak idősebb korban szökken virágba. Ez utóbbi művészek tipikus megismerősítője Tempinszky István is.

1907. január 8-án született Budapesten. Műbutorasztalos édesapja a Vár főúri palotáinak megbecsült bútor-restaurátora volt; fia utjaira mindig elkísérte és itt tanulta meg a különböző stílusok minbenlétét, az interieur-ök választékos esztétikai hatásának követelményeit. Lényegében már itt eljegyezte magát a széppel és a művészettel. Tizennégy éves korában faszobrász tanulónak szerződött el, de ezt a hivatást csakhamar abbahagyta, s folytatva középiskolai tanulmányait, 1925-ben leérettségizett. Apja korai halála s a család eltartási kötelezettsége megakadályozta abban, hogy a Képzőművészeti Főiskolára kerülhessen; amikor meghallotta, hogy az Állami Térképészeti Intézet rézmetsző osztályt alakít, oda jelentkezett. Nem csak hogy felvették, de csakhamar az elsők közé került. A térképészítés egyike a legnehezebb mesterségeknél: tudomány is, művészet is egyszerre. Tempinszky a rézmetszés művészetét Anton Blochnitztól, a bécsi Geographisches Institut

tanácsosától sajátította el, aki főleg a domborzat és a folyócsikozás terén volt utolérhetetlen, s nagyszerű osztrák térképek őrzik a nevét. A térképészés abszolút precíz munkát, végtelen figyelmet és önfegyelmet, valamint kiváló rézmetszői felkészültséget igényel; művészi munkára azonban csak ritkán ad lehetőséget: egy-egy térképet díszítő címer, vagy ornamentika révén. Tempinszky mindig szívesen vállalta ezeket, de úgy érezte hogy művészi ambícióinak megvalósításához mindez kevés és éppen ezért más utakat keresett ahhoz, hogy hajdani vágyait ne kelljen végleg eltemetnie.

TEMPINSZKY ISTVÁN

Tanfolyamokat végzett az Iparrajziskola és az Iparművészeti Iskola esti tagozatain a Szabadegyetemen művészettörténeti előadásokat hallgatott, járta a kiállításokat és a műtermeket - és rajzolt, festett metszett szakadatlanul. A Térképészeti Intézet Képzőművészeti Körében - amelyet Kern Ferenc festőművész vezetett - megtanulta azokat az alapokat amelyek a művészi munkához nélkülözhetetlenek. Tudását külföldi utjain mélyítette el különösen Itália vonzotta. Huszonhat - a művészet szempontjából vezető szerepet játszó olasz város műemlékeit, múzeumait tanulmányozta át s örökített meg vázlatfüzeteiben. A második világháború őt is a frontra szólította, de a három éves hadifogság sem vette el kedvét a művészettől; szögből fabrikált vésszel készítette metszeteit, alumínium és bakelit-dobozokat díszített különböző ornamentikákkal, majd fogolytársairól s az őrségről sorozatban metszette a portrékat, örömet szerezve magának is, másoknak is.

A hadifogságból 1948-ban tért haza. A Térképészeti Intézet akkor még nem tudta visszavenni s így a Goldberger Textilgyárban helyezkedett el mint textiltervező. A nyomás terén kidolgozott újításaiért többször nyert díjakat. 1950-ben visszakerült a Térképészeti Intézetbe, ahol a kartográfiai osztályvezető helyetteseként és tanfolyamparancsnokként a századosi, őrnagyi, majd alezredesi rendfokozatot érte el. A Térképészeti Intézet 1953-ban rendezett képzőművészeti pályázatán hatvan portréjával második díjat nyert. 1957-ben ment nyugállományba s ezzel lehetőségé nyílt, hogy több időt áldozzon a művészi munkásságnak.

Tempinszky István művészeti tevékenysége igen változatos és igen sokoldalú. Mint térképész, művész volt a jávóól, de mint művész sem tudott hűtlen lenni a térképészethez. Az Östvbis Lóránd Tudományegyetem Térképtudományi Tanszékén Molnár László professzor megbízásából több táblót készített a térképészeti történetéből vett jelenetekkel. Közel 300 arcképet készített a térképészítés hajdani és jelenkori nagyjairól. Feldolgozta a régi térképeken szereplő ornamentális és figurális díszítéseket /szélrózsák, kartusok stb./ szigorú időrendben; e munka, mely úgy tudománytörténeti mint grafikatörténeti szempontból roppant értékes; - feltétlenül megérdemelné, hogy könyvalakban is megjelenjen. E munkában a régi térképek tengeri szörnycit, a régi karavellákat egyaránt megtalálhatjuk, s külön fejezetét képezi a régi térképírástípusok gazdag anyaga. E munka a lehető legszerencsésebb találkozás a tudós térképésznek és az abszolút technikai tudással rendelkező rézmetsző művésznek. A Tudományegyetem Geológiai Tanszéke részére Vadász Elemér

professzor megbízásánól szintén az oktatótárolak tömegét készítette; a kövületek rajzai mellett Vadász professzor "Magyarország földtana" c. kézikönyvéhez 11 geológus portréját alkotta meg. A Cholnoky Jenő professzortól tanult geomorfológiai tudását a földfelszín alakzatairól, azok jellegzetes fázisairól készített tanulmányában hasznosította. Az Állami Földmérési és Térképészeti Intézet Terra nevű térkép-illusztrációs részlegének - különböző folyóiratokhoz és kiadványokhoz - tömegével készített térképeket és grafikákat. Egy diktos: ha egyszer megírják magyar művészi természettudományos illusztráció történetét, Tempinszky István neve méltán fog kerülni Dörre Tivadar, Csapody Vera stb. neve mellé.

A megélhetés Tempinszky Istvánt arra is rákényszerítette, hogy a merkantilgrafika tőle egy kissé idegen területén is kipróbálja művészi adottságait. Foglalkozott reklámdekoráció - val is, emblémákat, címereket

feliratokat készített, s a művészi munkának ezek a hétköznapi termékei is mindig színvonalas alkotásoknak bizonyultak, akár csak reklámtérvek, diszlettervek, naptárak, kirkatgrafikai és fotomontázsai. Nem lehet említetlenül hagyni a betűművészet iránti rajongását és képzettségét sem. Készségesen - és nem csak elméletben de illusztrációkban is - foglalkozott a betű és az írás fejlődésével s ennek kösönhetette, hogy a Térképészeti Intézetben a rajzolt írás tanítása is a feladatkörébe tartozott.

Fiatalkori faszobrászati tanulmányainak is megvolt késsőbb a maga művészeti haszna. Fémből készült plaketteket, sportérmeket, monogramokat, botplaketteket, emléktárgya - kat készített az Ötvös és Vésnök Ktsz. részére. E névtelen alkotások művészi színvonalát bizonyítja Tempinszky sokoldalú tudását s azt, hogy itt is megállta a helyét. Nem volt idegen tőle a textilművészet. Fogságából történt hazatérése

után mint textiltervező dolgozott később pedig a selyem és a nylon-festés és a batik foglalkoztatták. Ezek az elsősorban kenyérkereseti munkák is korszerű művészi színvonalon állottak.

Mint budai lakos és a Vár szerelmese, rajzok és akvarellek százait készítette nemcsak a Vár, de a régi Pest és Buda legszebb részeiről is. Érdekes megoldásként a régi metszetekből indult ki, s ezt ültette át a mai látványba; a régi, inkább mérnöki pontosságra, mint művészi határokra törekvő metszetek korszerű fel- és átdolgozásával olyan sorozatokat alkotott, amelyek nemcsak a képzőművészetnek, de a város-történetnek is fontos dokumentumai. E munkáknak a Fővárosi Múzeumban lenne a helyük!

Tempinszky kirándult a bélyegtervezés területére is. A protestáns blokkhoz 32 filléres értékben Bethlen Gábor fejét metszette meg, de megmetszette Than Mór 1848-ban készített első magyar bélyegtervét is /" Magyar Államalom 1 krajtcár"/ - sajnos kivitelre egyik terv sem került.

Ma is tagja a Magyar Néphadsereg Központi Klubja Képzőművészeti Körének, ahol

Matzon Frigyes szobrász- és grafikusművész keze alatt dolgozik és részt vesz a kör minden kiállításán. Sokat tanult a közelmúltban elhunyt Kaveczky Zoltán grafikusművésztől is, akihez meleg barátság fűzte.

Kisgrafikával azóta foglalkozik, mióta a Kisgrafika Barátok Körének tagja lett. Első munkái 1964-ből származnak. Munkáira a gyűjtők és a szakemberek csakhamar felfigyeltek s ez nagy ösztönzést adott ezirányú munkásságának. Rézmet-szetű lapjain a természetű ábrázolás néholi merevségét dekoratív elemekkel oldja fel. Legszebb alkotásai műemlék- és városképi ábrázolásai /Mátyás templom, stb./; de igen jó portré területén is. Kaveczky Zoltánról készített portréex-librise jobb, mint a művész önarcképe! A fej hű visszaadása mellett elsőrendű karakterizáló képessége jól adja vissza a művész kesernyés humorát ugyanúgy, mint fölényes bölcsességét. De igen jók a Reisinger Jenő és Illyés S. László részére készített portréexlibrisei is; az utóbbi római büsztre emlékeztető megoldása klasszikus is és modern is egyszerre. Pfister-lapja szintén az egyéniség megragadásának mitaképe. Aktos lapjai már kevésbé szerencsés megoldásúak; a kiváló metszőtechnikát és jó kompozíciós készséget nem indokolt anatómiai hibák rontják le. Kalligrafikus újévi lapja azt az óhaját kelti fel az emberben, hogy ezt a műfajt folytatni kellene, mert ilyen jól ezt hazánkban ma csak Tempinszky István tudja megcsinálni.

Az 1966. évi II. Hamburgi Nemzetközi Exlibris Kongresszuson négy, az 1967. évi budapesti Nemzetközi Kisgrafika-és Exlibris Kiállításon tíz, az 1968. évi XII. Comoi Nemzetközi Exlibris Kongresszus kiál-

litásán pedig ugyancsak négy metszete szerepelt. Nemzetközi elismerést jelentett az is, hogy a kongresszussal kapcsolatban kiadott "Artisti dell Ex Libris" c. kiadványban a reprodukciók között a négy magyar lapból egyik Tempinszky István alkotása volt.

Tempinszky István kisgrafikáinak számát kb. 90-re tehetjük. Ezek az alkotások jól illeszkednek bele a mai magyar kisgrafika gazdag tárházába. Az alkotóereje teljében lévő művésztől azonban még sokkal többet várunk és hisszük, hogy művészi fejlődése sem lezárt és csak rajta milik - ehhez egyébként minden adottsággal rendelkezik -, hogy a magyar rézmetszőgárda élvonalába küzdje fel magát. G. P.

Diskay Lenke és
Bordás Ferenc fémetszetei

Varga Máttyás linómetszete

A romániai Igazság 1969. évi január 19-i számában Gábor Dénes tollából "Ex libris" címmel hirtverő írás jelent meg az ex libris romániai népszerűsítése érdekében. A cikket hét illusztráció - közöttük Fery Antal Kodály ex librise - díszíti.

Ugyancsak Gábor Dénes ismerteti a "Magyar ex libris 1968" című kiadványunkat a Korunk 1968. évi decemberi számában. A recenzió dicséri a mappa lapjainak magas művészi színvonalát és ugyanakkor Diskay Lenke comol harmadik díjáról is megemlékezik.

A lengyel "Przeгляд Artystyczny" 1968. évi utolsó száma számolt be a III. Malborki Exlibris Biennáléről, igen sok ex libris reprodukciójának kíséretében. Ezek között örömmel fedeztük fel Bördás Ferenc egyik szép ex libriséit.

A pretoriai Art Museumban 1969. március 19-én megnyílt magyar ex libris kiállítás meghívóján Fery Antal Kodály-ex librisének reprodukciója látható.

A pretoriai magyar ex libris kiállításnak nagy sajtóviszhangja volt. Már a kiállítás megnyitása előtt a The Pretoria News hosszú cikkben hívta fel a közönség figyelmét a kiállításra; ezt a cikket Drahos István egyik újévi lapjának felnagyított reprodukciója kísérette. Az afrikaans nyelvű Hoofstad 1969. évi március 14-i száma ugyancsak előzetes hirdetéssel szolgált, ehhez Fery Antal Gorka-ex librise szolgált mellékletül.

Megérkezett a Pretoria Art Museum magyar ex libris kiállításának katalógusa. A katalógus kétnyelvű bevezetés /angol és afrikaans/ után a lapok felsorolását adja és kilenc reprodukciót is közöl. A katalógus ismertetésére visszatérünk.

A The Pretoria News 1969. március 21-i számában ad beszámolót a magyar ex libris kiállításról. A cikk "Contrasts in Style" címmel jelent meg és Phyllis Alexina Konya írása.

Az Exlibris wereld 1969. évi 1. számában Jan Knebergen ad beszámolót az 1968/69-es év forduló karácsonyi és újévi lapjáról. A Magyarországgal foglalkozó részben Fery Antal és Bördás Ferenc lapjait dicséri, nagy elismeréssel szól Vertel József és Gál Ferenc új évi grafikáiról is és ugyanakkor felteszi a kérdést: Miért nem láthatunk Gross Arnoldtól és Kass Jánostól kisgrafikákat a kérdést ezután továbbítjuk a két művész felé.

Drahos István haláláról a csehn "Zprávy" is megemlékezett 1968. évi 7-9. számában. A kis nekrológ Dr. Karel Skála írása

STANISLAW K. DAWSKI

A lengyel képzőművészet – különösen pedig a grafika – ma egyike a legrangosabbnak Európában és ez nem kis szó akkor, ha szétnézünk napjaink európai művészetében. Nagy nevek, érdekes kísérletek, új eredmények mindenütt vannak és a gyakran változó, egymásra ható stíluskorozakok zűrzavarában nagy átlagban sok a könnyen nyomon követhető ráhatás; igaz: nem könnyű ma sem eredetinek lenni, sem gyökeresen újat adni. A lengyelek a második világháború tengernyi szenvedése után nemcsak demográfiaiailag és politikailag tudtak megújulni, de új művészetet is teremtettek s ez főleg a grafika, a plakát, az éremművészet és a kerámia terén – régen túlnőtt a hazai kereteken és az egész európai művészet szempontjából komoly gazdagodást jelent. A jobbmál-jobb művészek között nem könnyű az élvonalba jutni – ez egyuttal európai rangot is jelent – Stanislaw Dawski azonban ott van – és joggal – az élvonalban. Ezt teremtő egyénisége mellett sokoldalúságának is köszönheti; festőnek, grafikusnak, szobrásznak, plakátművésznek ex libris művésznek, keramikusnak, ipari formatervezőnek egyaránt kiváló s mint művész-pedagógus nagy szerepet játszik a fiatal művész-generáció nevelésében is. Művészettörténészek és kritikusok, művészek és ujságírók, műbarátok és a nagyközönség otthon és külföldön is állandóan figyelemmel kísérik alkotásait, ahogy ezt változatos új és konvenciómentes művészete meg is érdemli.

Dawski élete nem látványos, egyes állomásait az alkotás különböző korszakai s az egyre szaporodó kiállítások jelzik; életéről is inkább a művek vallanak. 1905-ben született a lublini vajdasági Dobrohuakóban. A Varsói Képzőművészeti Főiskolát 1932. és 1939. között végezte el; F. Kowarski és St. Ostoi-Chrostowski voltak kiemelkedő képességű tanárai. A háború befejezése, 1945. óta Wrocławban él. Egyike a legtöbbet kiállító lengyel művészeknek; nemcsak eredményeit, de kiállításainak pusztá felsorolását is nehéz nyomon követni. Vidéki kiállításokkal kezdte /1945/46: Katowice, Bialsko-Biala/, de 1946-ban már a varsói "Salon Wiosenny"-ben szerepel. 1948-ban Wrocławban állított ki, de ugyanakkor már New Yorkban is bemutatott alkotásait. Az 1948/49-es évfordulón ismét otthon szerepel, a IV. Radomi Téli Tárlaton. 1950-ben otthon, Varsóban, külföldön /könyvillusztrációkkal/Bécsben és Londonban jelentkezett. Kiállításainak további, hosszú sorából kiemelkednek még a varsói és wroclawi /1951/, a varsói és bécsi grafikai /1952/, a varsói IV. nemzeti /1954/, a kievi

mínszki és három helyen /Varsó, Krakkó, Olsztyn/ megrendezett egyéni, a charlottenburgi és ljubjanai grafikai /1955/, a dóniai kanadai és egyesült államokbeli lengyel grafikai /1955/56/, a wroclawi Slaski Múzeumban megrendezett egyéni, a lengyel grafikákat, könyvillusztrációkat és plakátokat bemutató berlini, hamburgi és kölni, az I. varsói nemzetközi grafikai /1956/, a cararai nemzetközi grafikai és a IV. Sao Paulo-i Grafikai Biennále /1957/, a tíz lengyel grafikust bemutató Sao Paulo-i /1958/59/, a több hazai és külföldi egyéni /Olsztyn, Sáfia, Prága, Berlin, budapesti Lengyel Kultúra/, a varsói Nemzeti Szobrászati a II. nemzeti képzőművészeti, a berni, genfi, luganoi, zürichi, londoni, johannesburgi, ujjdelhi, bombayi, madrasi, kalkuttai, reykvjaviki lengyel grafikai /1959/, a XV. radomi, a zürichi, schaffhauseni, berlini, stockholmi fametszet /1959/60/, a Szosawno Zdrój-i egyéni, a lengyel grafikát bemutató pekingi, phenjani ulanbatori és a Dolnego-Slaska-i /1960/, a varsói és wroclawi /1961/, a velencei és nápolyi lengyel grafikai /1961/62/, a XYLON fametsző egyesülés újabb zürichi, schaffhauseni, berlini és stockholmi, s a II. belgrádi Grafikai Biennále /1962/, a havannai, sandiegói, caracasi, mexikói és montevidéi lengyel grafikai /1963/65/, a artszselli, gandí, bruggi, antwerpeni lengyel grafikai és a III. krakkói Grafikai Biennále /1964/, a 28 lengyel grafikus rotterdami, arnhem, haarlem /1965/, a Tel Avivban megrendezett egyéni, a lengyel grafikákat és plakátokat bemutató new-yorki és washingtoni, a Reggio Emilia-i, ferrarai, modenai, parnai és nápolyi grafikai, az I. Krakkói Nemzetközi Grafikai Biennále, a "Jesien Bialsko 1966" című bielsko-bialai /1966/ a sopoti, a lengyel grafikusokat bemutató algiri és frederikstadti /1967/, a varsói egyéni, a wroclawi és a II. Krakkói Nemzetközi Grafikai Biennále /1968/ kiállítások a nevesebbek. Nemrég vettem kézhez az 1969. évi wroclawi kiállításának katalógusát, amely megint új munkákról s a fejlődés újabb állomásairól tanuskodik.

Kitüntetési, díjai közül a krakkói Tow.Pryj.Sztuk Pieknich aranyérme s a "Jesien Bialako 1966" aranyérme érdemel említést. Munkái gasdag sorozata Varsó, Krakkó, Poznan Nemzeti Múzeumaiban, a bytomi Gornolaski Múzeumban, a wroclawi Slaski Múzeumban, a glowiczei múzeumban, a bydgoszozy Wyzóólkowaki Múzeumban, a varsói Sport Múzeumban, a wroclawi Ossolineumban, a kiewi, charkovi múzeumokban található, de nagyon sok munkáját őrzik hazai és külföldi magángyűjtemények is.

Ennyi kiállítást - az alkotásban elégett évek eredményeképpen - kevés művész mondhat magáénak. S mindezek mellett nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy 1946. óta tanára a wroclawi Képzőművészeti Főiskolának /1952 és 1965 között rektora/ s a fiatal művészközpont nevelését éppen olyan komolyan veszi, mint az alkotó munkát. A keze alól kikerült művészek közül nem egy már szintén büszkesége a lengyel képzőművészeti életnek.

A sokoldalú művész tevékenységéből ezuttal kizárólag grafikai munkáit kívánjuk a magyar közönségnek bemutatni. Főiskolai tanárainak különböző egyénisége korán arról győzte meg, hogy a változatoság nem akadály a sem az egyéniség kiteljesedésének, sem az egyéni stílus kialakításának. Szurrealizmus és op art, konstruktivizmus és absztrakció egyformán egyéniségén átcsúszva, daskias formában ad keretet mindig magas hőfoku emberi és művészi mondanivalójának: köznap problémák és egyéni érzelmek, valóság és valóság felettség, irrealitás és anyagaszertiség, sejtések és

bizonyosságok ötvöződnek munkáiban. A festészetből a színek harmóniáját, a szobrászatból a tömbszerűséget, a kerámiából a felület fontosságát vitte át grafikáiba. Csak egyben következetes: a következetlenségben; a tegnapi utat ma már hagyománynak érzi és szabadulni igyekszik tőle. Nemcsak kifejezési eszközeinek tárnát gazdagítja állandóan, de az önmegújulás belső feltételeit is Sziklaalapra építi: a valóságból - függetlenül a kifejezési formától, mindig megőrzi valamit, ha másban nem, az alkotás elemeiben, vagy indítékaiban. Vonalkulturáját a ritmus, a kussaságban is biztos vonalvezetés és a síkszerűségnek a tömbszerűséggel való változása jellemzi. Egyeneseiben inkább a vertikálisok, mint a horizontálisok uralkodnak. Humanista művész /Vietnam c. ciklusa vádirat és tiltakozás egyszerre/ s művészetében az ember helyét keresi a világban s bonyolult problémáihoz bonyolult eszközökkel közeledik. A fa- és linometszet, a rézkarc és a monotypia mellett erősen kultiválja a vegyes technikákat is. Szereti a nagy ciklusokat, amelyek ugyanazt a témát különböző oldalakról világítják meg /eszmei és nem vizuális értelemben/ s a variációk végtelen változatosságán keresztül úgy bontja ki a témát, mint burkából a magot s az ősszép életteljes, sokatmondó, lenyűgöző művészi hatást teremt. "Deszkák" c. sorozatában az anyagszerűség

dominál; a fa erezetét és csomóit valóságként adja vissza, de ez a valóság maga is absztrakció, de ezt az absztrakciót nem a művész fantáziája teremte: a természettől leste el. Művészete összetevőinek a részletes elemzése nem tanulmányt, de könyvet kívánna, eredője azonban pár szóban is összefoglalható. Hűség a látványhoz /ami nem mindig azonos a valósággal/ és hűség önmagához, emberség, amely legtöbbször az embertelenség tükréből néz vissza ránk, a modern életérzés és szorongás adekvát kifejezése - ez az, ami Dawski művészetét izgalmassá, korszerűvé és széppé teszi.

Mint a lengyel művészek általában, Dawski sem ismer kis és nagy feladatokat és ezért foglal el művészetében jelentős helyet ex libris művészete is. Könyvjegyeit először az I. Malborki Nemzetközi Exlibris Biennálén /1963/ láthatta a közönség; 1964-ben Cyeszinben, 1967-ben pedig a poznanai nemzetközi ex libris kiállításon állította ki kisgrafikai alkotásait. Ex librisei jobban a hagyományhoz kötődnek, mint szabad grafikái, szimbólumaiban azonban már letér a kitaposott utakról és képzelete szárnyasuhogásának az ex libris lényegéből fakadó közérthetőségre való törekvés szao határt. Itt bemutatott lapjai azonban azt bizonyítják, hogy mint ex libris művész is joggal foglalhat helyet a legjobbak között.

G. F.

A Körösvidék 1969. jan. 5-i száma "Exlibris kiállítások" címmel a Póka-Meszkó házaspár OSZK-beli kiállítását ismerteti.

Stettner Béla forradalmi grafikáiból az Flet és Irodalomban, a Budapestben, a Művészetben, sőt a jugoszláviai Magyar Szóban is láthattunk egyes alkotásokat. Lapjaink és folyóirataink grafikát pártoló tevékenységét csak dicsérni lehet.

A Körösvidék 1968. július 14-i száma Póka György "Folyóparton" c. linometszetének, a Magyar Ifjúság 1968. május 31-i száma pedig egy exlibrisének reprodukcióját közölte.

Kőhegyi Gyula grafikáival az Flet és Irodalom több számában, valamint a Valóság 1969 évi márciusi számában találkoztunk. Gratulálunk!

Kőhegyi Gyula linometszetei

KÖHEGYI GYULA

A képzőművészek legnagyobb része élete delén már kialakult stílussal rendelkezik, amely ha később változik is kisebb-nagyobb mértékben, ezek már nem igen módosítják a "Sturm und Drang" korszak eredményeit. Persze vannak kivételek is: korán önmagukra talált és későn önmagukra talált művészek. Gyakran találkozhatunk azonban olyan művészekkel is, akiknek stílusát sosem tekinthetjük lezártnak, mert művészetük hajtóereje a meg nem elégedettség szülte állandó kísérletezés, a fáradhatatlan ujat és egyéni utat-keresés, amely mindig túllép a megtalálni vélt egyéni művészi magatartáson, mert csak ideig-óráig ad kielégülést. Az ilyen művészt - ha a világról vallott felfogása nem is változik - az önkifejezés belső feszítő erői továbbhaladásra ösztönzik. Ezek közé a nyugtalan, sokszor változó és mindig mást adó művészek közé tartozik Köhegyi Gyula is.

Köhegyi Gyula 1933. szeptember 13-án született Pestszentlőrincen; 1953-ban érettségizett a Fazekas Mihály Gimnáziumban. A Képzőművészeti Főiskolára 1956-ban csak egy kis vargabetű után jutott el: 1953-1955 között üzemi dekorátor, 1955-1956 között kirakatrendező. E két foglalkozás művészi tanulságai azonban nem voltak a részére kárba vesztettek; a nagy felületekkel való bántitást ugyanúgy megtanulta, mint a propagatív művészet határait és lehetőségeit; az anyaggal és az áruval való

megismerkedése pedig a célszerűség és a realitás határait, illetve határtalanságára tanította meg. A Képzőművészeti Főiskolán Kmetty János, Hincz Gyula és Ék Sándor tanítványa volt; e három művész-tanár más és más szempontból volt hatásos kialakulóban lévő művészetére, anélkül, hogy sajátos egyéni kvalitásait háttérbe szorították volna. A művészet alapelemein kívül az emberi magatartást és a művészi étosz tisztáztatását is megtanulta tőlük. És Köhegyi Gyula jó tanítványnak bizonyult: amikor 1961-ben megszerezte grafikai és rajztanári diplomáját, a belső énjében kavargó káoszról már kialakulóban lévő a rend: a korszerű szépséglátás, a művészet céljáról vallott humanista felfogás és az önkifejezés kényszerű harcával való elkötelezés.

Bár Köhegyi Gyula 1961-től, oklevélének megszerzésétől kezdve egyfolytában tanít előbb a Budai Nagy Antal Gimnáziumban, majd 1965 óta egy kőbányai általános iskolában, pedagógusi hivatása mellett a szünet nélküli alkotás lábában ég és ha nem is túl termékeny művész, az igényes grafikák egymás után kerülnek ki a keze alól. Tehetségének megbecsüléseként a Képzőművészeti Alap már 1961-ben tagjává választotta és ugyancsak 1961-től tagja volt a Fiatal Művészek Stúdiójának is, amelytől 35. életévének betöltése miatt éppen ezekben a napokban kell megválnia. Stúdió-tagsága alatt ötször kapott ösztöndi-

jat. De nemcsak fiatal művész-
 társai becsülték meg, gyakran
 volt módja arra is, hogy rang-
 gos kiállítások hosszú során
 álljon alkotásaival a nagykö-
 zönség elé. 1962-től rendszer-
 esen szerepel a nagyobb kiál-
 litásokon. Ezek közül a IX. Ors-
 záságos Képzőművészeti Kiál-
 litás /1962/, a II. Miskolci
 Országos Grafikai Biennále
 /1963/, a "Dolgozó emberek kö-
 zött" c. kiállítás, a Stúdió
 Tárlata, a VIII. Miskolci Ors-
 záságos Kiállítás /1964/, a III.
 Miskolci Országos Grafikai
 Biennále /1965/, a VII. Szegedi
 Nyári Tárlat és a Stúdió újabb
 kiállítása /1966/, a IV. Mis-
 kolci Országos Grafikai Bien-
 nále, a VIII. Szegedi Nyári
 Tárlat /1967/, a XI. Országos
 Képzőművészeti Kiállítás, a
 "Dolgozó emberek között" c. ki-
 állítás /1968/ és a Stúdió ju-
 bileumi kiállítása /1968-1969/
 a nevezetesebbek. Egyéni kiál-
 litás is négy van már a háta
 mögött: 1964-ben a Fiatal Mű-
 vészek Klubjában, 1968. febru-
 árjában a Fővárosi Művelődési
 Házban, 1968. augusztusában
 Nagymaroson /melynek művészte-
 lepén éveken át dolgozott/,
 1968. novemberében pedig a
 XXII. ker. Népfőnt Klubjában
 állított ki kisebb-nagyobb, de
 fejlődésének minden állomását
 képviselő kollekciókat egyéni
 hangu grafikáiból.

Kőhegyi Gyula, mint grafi-
 kus, legszívesebben linomet-
 szetben és rézkarcban dolgozik.
 Szereti azonban a vegyes tech-
 nikákat is. Képezési fegy-
 vertára igen gazdag; tanult
 Matisse-től, Picassótól és
 Vasarelytól is és a realizmus
 formanyelve mellett a kubiz-
 mus, a konstruktivizmus, a
 szürrealizmus és az op art lé-
 nyeges eszközeinek is birtoká-
 ban van, de mindezek egyénis-
 gén átšürve, szükségszerű
 kellékeként jelentkeznek al-
 kotásaiban. Néha az absztrak-
 cióig is eljut, de azon a ha-
 tárvonalon ahol a jel, a vonal
 elveti élményközlő s ha átté-
 telesen is, de tartalomhordozó
 szerepét - megáll. A vonal
 mellett a színt is szívesen
 állítja grafikai művészete
 szolgálatába, de csak dekora-
 tív szerepet szán neki; a szín
 sosem fosztja meg trónjától a
 vonalat, a grafika lelket és
 lényegét. Főleg a meleg színe-
 ket kedveli; szinharmoniaja
 nemcsak biztos izlésről, de
 kifejező-értékű, hangulati
 jellemzőik tökéletes tudásáról
 is tanuskodik. Fő grafikai elő-
 nyé a két dimenzió feltétlen
 tiszteletben tartása. Grafikai
 teljes mértékben síkszerűek,
 kerüli a távlat alkalmazását és
 figurális kompozíciónál is a
 vonal csak a sík lezárására és
 nem a testszerűség kihangsúlyo-
 zására szolgál. Papírkivágra
 hasonlító alakjai azonban így
 is beszédesebbek s a primitív né-
 pek s a gyermek romlatlan szép-
 séglátását tükrözik. Kőhegyinek
 ez a művészeti attitűdje tuda-
 tos, raffinált hatásokat kínál
 művészeti fogás. Távoli népek
 sajátos formakincsének /"Océ-
 nia", stb./ felhasználását mű-
 vészetében nem a neoprimitiviz-
 mus felhasználásának az igénye,
 hanem egyfajta egészséges műv-
 szeti hatást eredményező műv-
 szeti vérátömlesztés indokol-
 ja. Szereti a csendéletet is,
 a "nature morte" azonban minden
 nála csak nem holt tárgyak al-
 kalmilag összehordott együtte-

se; tárgykiválasztásában logikus rend, kompozíciós elrendezésében pedig a tudatalatti hatások filozófikus összefüggéseinek a feltárása uralkodik. Áttételes és átfedésses megoldásaival különös asszociációkat teremt s mögójük nézve a "halott" tárgyakkal, az alkotó embert is felsejteti. A közizlés szerinti "szép" témák nem nagyon vonzzák, a paloták helyett szívesebben örökíti meg a külvárosok egymásra dobált házainak bizarr együttesét, ahol a rokadózó építmények jól érzékeltetik a bennük lakó emberek magányos szomorúságát éppen úgy, mint megváltásra váró elesettségét. Kőhegyi szocialista művész és ezt nemcsak azzal bizonyítja, amit mond és ahogyan mondja; a programművészet megszokott sémai nélkül is program amit produkál s ebben rejlik alkotó tehetségének legrokonszenvesebb vonása.

Kőhegyi Gyula 1963 óta kisgrafikával /exlibris, alkalmazásgrafika/ is foglalkozik; ezirányú alkotásait - bár csak két

kiállításon: az 1965. évi Dürer-termi kisgrafikai bemutatón s az 1967 évi Nemzetközi Kisgrafika- és Exlibris Kiállításán láthatta a közönség - a gyűjtők csakhamar megszerették. Stilizált állatai, aszketikus fejei, az asszír pecsét-hengerek lenyomatait utánzó kompozíciói, sommázó gyermekfigurái minden erőltetett szimbólum nélkül is alkalmasak az exlibris fő célja: az egyéniség kifejezésére, annak ellenére, hogy úgy témában, mint kivitelben, úgy képi megoldásban, mint súlypontozott kompozícióban, eltérnek a szokványos exlibrisektől. Morvay Alice részére készített, avar övcsatot ábrázoló, többszínű nyomatú exlibrisre páratlanul szép alkotás; úgy hisszük, hogy ez az az út, amelyen Kőhegyi Gyula betörhet a magyar exlibrisművészet élvonalába.

Kőhegyi Gyula ma még nem tartozik sem az általánosan ismert, sem a művészetének rangjához méltó módon megbecsült művészek közé, pedig adottsá-

gai révén mindkettőt régen megérdemelte volna. Ennek oka talán a pedagógus-művész ket-tősség: a szabadon uszó művé-szekre a hivatalos szervek és a zsűrik is jobban figyelnek. Pedig az értékelésnek csakis egy mércéje lehet: a tehetség-gel párosult tudás; erről pe-dig Kőhegyi Gyula tanúságot tett már nem is egyszer. A ma-gyar kisgrafika barátainak fi-gyelmét külön is felhívjuk e szerény, de igen tehetséges művészre, Kőhegyi exlibriseit szívesen fogadják szerte az egész világban. - lamb-

A jugoszláviai magyar "Könyvbarátok Híradója" 1969. február 18-i száma /-M-/, azaz Erdélyi István cikkét közli "Hogyan juthatunk ex librishez" címmel. Az öt reprodukcióval il-lusztrált írás az ex libris gyűjtőknek és bibliofileknek ad értékes tanácsokat.

Andruskó Károlynak, a ju-goszláviai magyar grafikusmü-vésznek március havában egy-szerre két könyve látott nap-világot. A "Francois Villon: Ballada a senki fiáról" 48, a verset sorról-sorra illusztrá-ló linometszetet tartalmaz, a "Zentai exlibrisek" pedig 32 ex librist bocsájt könyv alak-ban közre. Mindkét kiadványt a későbbiekben részletesen is ismertetjük.

Andruskó Károly "Zentai ex librisek" c. kiadványát /-M-/, Erdélyi István ismertette " Is-mét egy új zentai kiadvány" cím-mel a Magyar Szó 1969. február 14-i számában.

A jugoszláviai magyar nyelvű "Dolgozók" 1969. évi 6. szá-mában Andruskó Károly dániai sikereiről ad számot k. tollá-ból.

AZ Országos Széchényi Könyvtár nösszas tárgyalások után megvásárolta Dr. Arady Kálmán régi magyar ex libris gyűjteményét és így, a Nyíró-féle gyűjteménnyel együtt ma az OSZK-ban található a régi magyar ex librisek /XVI-XIX. - század/ legteljesebb gyűjtemé-nye. A dr. Béley Páltól ki-indult kezdeményezést örömmel üdvözöljük és szívesen látnók mielőbb az értékes gyűjtemény irodalmi feldolgozását és közzétételét is.

1969. július 3-án, 71 éves korában Budapesten elhunyt ARATÓ Gyula grafikusművész, ki résztvett első, a Fényes Adolf tereben megrendezett kiállít-ásunkon is. Kisgrafikai mun-kásságának ismertetésére ké-sőbb még vissza szeretnénk térni.

Két vidéki exlibris kiállí-tás címmel adott beszámolót a Művészet 1969. évi 1. számában Galambos Ferenc. A dorogi és gyulai ex libris kiállításokat ismertető írást Diskay Lenke és Póka György egy-egy ex lib-risének reprodukciója tartítja

a reklámbélyegek gyűjtéséről

A kisgrafika egyik, napjainkban kevésbé méltányolt gyűjtő-ága a reklámbélyeg. Amikor a reklámnak erre az egykor oly fontos és népszerű grafikai műfajára föl hívjuk a figyelmet, először is tisztázzuk, mi tartozik a fogalom körébe. Röviden: minden olyan üzleti céllal készült, kisebb-nagyobb formátumu, egy vagy többszínű bélyegalaku grafikai alkotás, amely egy-egy árut, az azt előállító vagy terjesztő vállalatot, céget, esetleg gazdasági és kulturális törekvést, vagy tevékenységet reklámoz. Az ilyen bélyegek, mint a név is mutatja, rendszerint zárt bélyegként levélborítéka, csomagra ragaszthatók, amik azonban nem helyettesíthetik a posta által előírt kötelező bélyegyet.

A reklámbélyeg hazai történetében a század első két évtizedében a Kner-nyomda vivott ki magának vezető helyet, amikor művészek bevonásával egész sorozatokat készíttetett s hozott forgalomba. A Kner nyomda reklámbélyegei azóta is például szolgálhatnak maunk a művészi reklámgrafikára. Knerék a maguk árucikkeit hirdették meg reklámbélyegeiken. Így többek között béli meghívókat, amelyek olyan magas színvonalon készültek, hogy győzték velük a versenyt az európai piacokon is, nemcsak a hazain. A nyomda elsőrendű kötészetét ugyancsak hirdették bélyegeiken, továbbá részvénymintákat /kötvénypapírokat/, üzleti, közgazdasági könyveiket, nyomtatványaikát, amelyek maig utol nem ért színvonalon készültek stb., stb. Természetesen e cikkek hirdetésekor közvetlenül magát a nyomdát is hirdették, amely előállította a kínált termékeket. E reklámbélyegeket tehát egyszerűen több funkciót is betöltöttek s használóik Knerék ingyen propagandistái lettek. A nyomda külön erre a célra nyomtatott izléses borítékban küldte szét a bélyegeket, azzal a kéréssel, hogy a címzett azokat használja föl levele, csomagjai stb. lezárására. Így válik a reklámbélyeg a reklámozó cég utazó ügynökévé.

Knerék reklámbélyegeit részben Örkényi István tervezte, erősen népies stílusban, többszínben, igen gusztyusosan, másrészt a neves belsőépítész-iparművész, Kaesz Gyula. Örkényi bélyegei közül eddig 12 félért ismerünk, Kaesz Gyuláéi közül 8-at. Minthogy ezeket a bélyegeket közgyűjteményeink nem gyűjtötték /amint kisgrafikát egyáltalán nem s még ex libriszt sem rendszeresen/, ezek a reklámbélyegeket az Országos Széchényi Könyvtár Nyomtatványtárából is hiányoznak, mivel az csak 1935-ben létesült s a kisgrafika emez ágának gyűjtését azóta sem végezte rendszeresen. Örkényi István és Kaesz Gyula magasszínvonalu grafikái, reklámbélyegei mutatják, mekkora kiaknázatlan lehetőség sikkadt el akkor amikor a hazai üzleti élet e műfajt elhanyagolta. A gazdasági versenyben a reklámhadjárat egyik legegyszerűbb és leghatásosabb eszköze lehet, ugyanakkor művészi lehetőség dolgában rengeteg ötletet kínál a tehetséges és fantáziadus grafikusknak és ezáltal e műfajt a grafikabarátok számára is kifogyhatatlan finomságok forrásává teheti.

Ujabbán két nagy vállalat, egyrészt az IBUSZ, másrészt az Állami Könyvterjesztő Vállalat /ÁKV/ hozott forgalomba ilyen reklámbélyegeket. Azonban a közönség figyelmét kellő módon nem hívták föl az akcióra, róluk a gyűjtők alig vettek tudomást. Az IBUSZ reklámbélyegeiből /és kofferetikettjeiből, de ezekről máskor lesz szó, / több sorozat található az OSZK Nyomtatványtárában ma még rendezetlen állapotban, s akad néhány könyvpropagandát szolgáló könyv-reklámbélyeg is. Az IBUSZ üzleti reklám-nyomtatványai között nagyon sok magas grafikai színvonalon készült, köztük a reklámbélyegeket is /sajnos Értesítőnkben nem reprodukálták sikerrel, ezért az illusztrálásról le kellett mondanunk./ Az ÁKV reklámbélyegei közül néhányat ismerünk. Ezeket a grafikai szempontból elég szerény bélyegeken népies virágos ornamentika mellé társulnak a könyvek s az aláírás - "névnapra", "születésnapra" - különböző ajándékozási alkalmakra hívja föl a figyelmet

Mit tartalmaz a reklámbélyeg rajza? Mindenekelőtt azt az árut jelzi, amit hirdet, hogy a leendő vásárló lássa is azt, amire föl akarja hívni a figyelmet. Természetesen itt is lényeges a művészi átfogalmazás. Ezért a tárgyi motívumot nem mindig na-turális eszközökkel fogalmazza képpé a grafikus, legtöbbször meg kell elégednie a lényeges körvonalakkal, az összefogott kifejezéssel. Ugyanakkor vigyázni kell arra is, hogy a tulságos elvontság, az általánosítás miatt fölismerhetetlenné, vagy érdektelenné ne váljék az áru képe. Amellett le kell kötnie a szemet, föl kell kelteni a vágyat a szemlélőben, kívánatossá kell tennie magát, hogy a birtokszerző ösztöne megmozduljon, a vásárlásra a ked föltamadjon. A naturalista részletezésnek a reklámbélyeg nem nyújt teret, de nincs is értelme. A jó reklámbélyegnek tartalmi és grafikai szempontból ezeket a kívánalmakat kell kielégítenie.

Nagyon fontos lenne, ha egyrészt az üzleti élet fölfigyelne a reklámbélyegeken rejlő propaganda lehetőségére, másrészt, ha a kisgrafikabarátok is bevonnák gyűjtőkörükbe, mert hisz mindez grafikai kulturánk emelkedését segítené elő oly területen, amelyet évtizedek óta elhanyagoltak az arra illetékesek, holott a más területeken erősen föllendült grafikánk bizonyítja, milyen művészi lehetőségek állnak a reklámbélyeg előtt. A Kisgrafika Barátok Körének tagjai, akik az élet sokféle területén dolgoznak, sokat tehetnek a fönti célok érdekében kezdeményezéseikkel és gyűjtőtevékenységükkel egyaránt.

Szlj Részó

Bortnyik Sándor kiállítását a Magyar Nemzeti Galériában mindenkinek maradandó élményt nyújtott, aki megtekintette. A kiállítás még az ex libris gyűjtőknek is tartogatott meglepetést: a 338. szám alatt kiállított grafika a művész saját maga részére készített 110 x 61 mm nagyságú rézkarc-technikájú ex librise. A magyar ex libris művészei között tehát a jövőben Bortnyik Sándort is nyilván kell tartanunk

Szentesi Flórián kezdeményezésére Takács Dezso pécsi rajztanár és grafikusművész a helyi építőipari Technikumban, valamint a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban kisgrafikai tanfolyamot indított, ahol az ex librissel és az alkalmi grafikával éppen úgy foglalkoznak mint a fa- és linometés technikájával. A dicséretes kezdeményezés, reméljük, újabb híveket fog szerezni a kisgrafikának.

Az új „Szegedi fiatalok”

Szegedi fiatalok: ez a név haladó írók, szociológusok és művészek tömörülését jelentette a harmincas évek elején. Szervezőjük és mozgató lelkük Buday György a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma számos kiadványát: Ortutay Gyula, Radnóti Miklós, Sik Sándor és mások írásait illusztrálta fametszeteivel, azonkívül könyvjegyek sorával is gazdagította a magyar grafikát.

Szeged azóta is termékeny talaja a grafikai kulturának. Vadász Endre is működött itt, Szegedről indult el Bordás Ferenc, ki mint orvostanhallgató ismerkedett meg a fametsző vésővel és napjainkban is ott tevékenykedik Kopasz Márta, a Tömörkényi István Képző és Iparművészeti Szakiskola tanára, ki nemcsak számos kiállításon bemutatott linó- és fametszetével, hanem pedagógusi működésével is érdemeket szerzett. Az ő tanítványai azok az új "Szegedi fiatalok", akikre a cím utal, a Tömörkényi István Képző- és Iparművészeti Szakiskola tanulói metszőkörének, az első szegedi művészeti intézmény első szakkörének tagjai. Ex libriseikből és alkalmi grafikáikból láthatunk egy csokorralalót a K.B.K. júniusi összejövetelén.

A fiatalság és az ex libris kapcsolata figyelemreméltó jelenség. Világszerte nagy az érdeklődés a serdülőkorúak művészeti tevékenysége iránt: gyermekrajz kiállítások mutatják be a szárnypróbálgatásokat, pár éve az Iparművészeti Múzeumban láthatunk egy ilyen kiállítást, s a látogatóknak

talán feltűnt, hogy Szegedről több ex libris volt kiállítva, Kopasz Márta tanítványainak munkái.

Két külföldi példára szeretném felhívni a figyelmet. 1966-ban egy iskolai témájú ex libris kiállítást rendeztek Varsóban. Ezen az iskolák, pedagógusok részére művészek /Grabowski, Tomecki/ által készített ex libriseken kívül a 14-17 éves tanulók munkáit is bemutatták, melyeket maguknak vagy tanáraiknak készítettek. A barcelonai Anton Gelabert grafikusművész pedagógusi tevékenységének középpontja az ifjúság. A gyermeklélek-alaki-

Albert Tamás linómetszete

tás és nemesítés szolgálatába igyekszik állítani a fametszést és az ex libris-művészetet. Barcelonában rendszeresen rendeznek bemutatót a gyermekek és serdülőkorúak ex libris-eiből. A comói nemzetközi ex libris kongresszusra küldött spanyol ajándékmappa is ilyen lapokból volt összeállítva.

A Tömörkényi István Szak-középiskola tanulói számára a grafika nemcsak nemes időtöltés, hiszen közülük számosan választják a grafikát élethivatásnak. Iktassuk ide nevüket abban a reményben, hogy grafikaikkal később is fogunk találkozni /a zárójelben lévő szám bemutatott lapjaik száma/ Albert Tamás /7/, Csernus Erzsébet /2/, Fleit Mária /1/, Harmath Klára /2/, Hofgesang Zsuzsa /3/, Kohn Róbert /2/, Marcheschi Szilvia /3/, Módis Éva /5/, Orbán György /4/, Papp Katalin /3/, Rác Valéria /1/, Solymos Márta /2/, Szokola Zsuzsa /2/, Urbán Julia /1/. Ezek a linómetszetek egy- és többszínűek, ex librisek és alkalmi grafikák, kubisztikus testcsoportokból absztrahált ábrázolások, illetve szegedi városképek. Ki kell emelni a szövegek gondos metszését, ami annál örvedetesebb jelenség, mert napjainkban sajnálatosan gyakorinak a gondatlanul komponált, korszerűtlen betűkből összeállított feliratok. Az absztrakt elem alkalmazásának létjogosultsága az ex libriseknél és alkalmi grafikáknál vitatható. Ezzel a kérdéssel legutóbbi Értesítőnkben szerkesztőnk egy cikke foglalkozott és azt a következtetést vont le, hogy az olyan személyes természetű műalkotás, mint az ex libris, nehezen fér össze az absztrakt formákkal.

Az ifjú grafikusok gyakran igazodnak az általuk ismert művészek -elsősorban mesterük-formanyelvéhez, de nem is kívánható, hogy 16-17 éves korban már megtalálják egyéni

hangjukat. Bemutatott lapjainak száma alapján is a legszorgalmasabb Albert Tamás /született 1953. Szeged/, kinetic van érzéke a grafikai komponáláshoz és linómetszetei technikai felkészültségéről tesznek tanúságot. Jó irányban indul és ha továbbra is meglesz benne az ügyszeretet és a kitartás, bizakodással nézhetünk további fejlődése elé. Hofgesang Zsuzsa és a többi fiatal grafikus munkájában is sok a biztató.

Szeged kulturális szervei számára szép feladat lenne ennek a sorozatnak mappa alakjában való kiadása. Kíváló alkalom a küszöbönálló budapesti kongresszus, ahol ez a mappa szétosztásra kerülhetne, tanúságot téve fiataljaink képességéről és kulturpolitikánk egészséges szelleméről. Ez a feladat nem is jelentene nagy anyagi áldozatot. Csak szív kell hozzá s hisszük, hogy abban Szegeden nincs hiány.

Említsük meg végül, hogy a bemutatott metzetanyagot Kopasz Márta válogatta s azt átnézte Szalay Ferenc, az iskola művészeti igazgatója is, ki a metzőkör működését mindig figyelemmel kíséri és támogatja.

Semsey Andor

Kopasz Márta fametszete

KÖNYVESPOLC

/AMBUR, PAUL/ : 250 EXLIBRIST TSEHOSLOVAKKIA KUNSTNIKELT, Tallin 1966, Eesti NSV. Kultuurministeerium. 8, 47 /1/ 1.

Az örök fáradhatatlan Paul Ambur újabb katalógust tett le az ex libris gyűjtők asztalára: a Tallinban megrendezett cseh ex libris kiállítás katalógusát. Az uttal az Eszt Kultuszminiszterium volt a segítségére abban, hogy a 250 lapból álló reprezentatív kiállítás a tallini közönség elé kerülhessen. Paul Ambur a katalógus előszavában részletes áttekintést nyújt a mai, szocialista Csehszlovákia ex libris művészetéről, de kiemeli az 1918-ban alapított "Spolku Sberatelu Exlibris V Praze" és folyóiratának, a "Zprávy"-nak a csehszlovák ex libris kultúrában betöltött igen jelentős szerepét is. Három művészről /Vojtech Cinybulek, Jaroslav Lukavsky és Emil Kotrba/ részletes életrajzot és méltatást is ad, a többi művészről pár soros szöveg a első sorban az illusztrációk vallanak. A kiállítási anyagban minden jelentős csehszlovák ex libris művész megtalálhatunk /Josef Baruch, Martin Benka, Jaro Beran, Dobroslava Bilovska, Dalibor Chátrny, Vojtech Cinybulek, Jaroslav Dobrovolaky, Antonin Dolezal, Vitezslav Fleissig, Michael Florian, Josef Hodek, Jiri Jaska, Oldrich Karel, Prantisek Koblicna, Emil Kotrba, Jaroslav Krcal, Radoslav Kutra, Josef Liesler, Jaroslav Lukavszky, Rudolf Medek, Eduard Milen, Anton Moravec, Karel Nenek, Karel Pekarek, Vaclav Rytir, Hugo Silbersky, Pavel Simon, Ctibor Stastny, Karel Stech, Jiri Svengsbir, Jaroslav Uiberlay, Josef Vachal, Ladislav Vloddek, Jaroslav Vodrazka/, ami kitűnő tájékozottságra és biztos ismerésre vall. Magunk részéről egyedül az igen tehetséges és önálló utakon járó Anna Grmelova mellőzését kifogásoljuk.

A katalógus a kiállító művészek lapjainak felsorolása és leírása mellett külön névmutatóban a kiállított lapok tulajdonosainak a neveit is felsorolja, ami több szempontból is igen tanulságos. Megállapítható belőle először is az, hogy a cseh ex libris tulajdonosok száma egyre nő, másodsor pedig az, hogy a cseh ex libris művészek munkái milyen kereteket a külföldi gyűjtők /még hozzá a legnagyobb gyűjtők! / körében. Az újabb csehszlovák ex libris művészetrel foglalkozó nemzetközi könyv- és folyóiratcikk bibliográfia igen hasznos mindazok számára, akik a csehszlovák ex librisrel behatóbban foglalkoznak s bár a kiállítás a kiadvány jellegéből kifolyólag nem tökéletes teljességre, a cseh ex librisrel foglalkozó holland irodalom kimaradását joggal hiányolhatjuk. A katalógus illusztrációkat válogatott lapokat ad, a nem kifogástalan nyomdai munka azonban /a nyomatok gyakran szürkék/ a művészi hatást itt-ott lerontja. Ezek az apróbb hiányosságok azonban mit sem vonnak le a kiadvány jelentőségéből.

QUINDICI EXLIBRIS. FANTASIE D'ITALIA. XI. Congresso Internazionale dell'Exlibris Amburgo 1966. Como 1966, BNEL. 8°, 8 l., 15 t.

A hamburgi nemzetközi ex libris kongresszusra készült mappák közül az olasz ex libris egyesület, a Bianco e Nero Ex Libris mappája művészi színvonal tekintetében a legjobbak közé tartozik. Tizenhárom művész tizenöt lapja szerepel a kiadványban – kettő kivételével fametszetek – amelyek a Fantasie d'Italia gyűjtőcím fog eszmei egységbe. Italo Zetti kongresszusi lapja a régi /s világszerte ismert és megbecsült/ Zetti-stílusban készült minuciózus metszőtechnikája, klasszikus megfogalmazása azt bizonyítja, hogy a két Zetti-stílus közül a régebbi az értékesebb. Franquillo Marangoni lapjának olasz kisvárosi utcája a művész megszokott, kitűnő grafikai erőnyeit tanúsítja. Augusto Cernigoj lapja a maga absztrakt motívumával grafikának kitűnő, de ex librisnak semmitmondó. Kellemes meglepetés Amleto del Grosso fametszete; az expresszív hajlandósága művész modern realista megoldású tengerparti városrészlete sommázó előadásmódjával, metszőtechnikájának határozott erejével tűnik ki. Diego Donati két lapján ügyesen utánozza a korai városképek fametsző stílusát, ha azok naiv szépségét nem is éri utol. Valerio Fraschetti két lapja közül művészileg a rézkarc a meggyőzőbb, bár erősen a huszas évek német expresszionista kisgrafikájára emlékeztet. Aldo Galli még mindig a kubizmus bővületében él, míg Marcello Guasti építész-ex librise a kevéssel sokatmondani-tudás példája. Maria Elisa Leboroni színes fametszete a gyermekrajzok hamvas szépségeire emlékeztet. Guido Polo szimplifikál, de leegyszerűsített, vonalas fametszetében kevés a kifejező erő. Virgilio Tramontin rézkarca a cseh iskolára emlékeztet. Remo Wolf lapja erőteljessé, markáns, kifejezésteljes alkotás; biztos vonalvezetésű metszőtechnikája jól illeszkedik a mondanivaló lényegéhez. E egyszerű grafikust jólesik ismét viszontlátni és újra felfedezni. Az olasz mappa mindössze 250 számozott példányban készült s ez bibliofil értékét erősen emeli. A mappa ex libriseinek legnagyobb része, mint a művészek ajándéka, név nélkül készült s bárki által az olasz egyesületnél megvásárolható. Az olasz ex libris művészek e nemes gesztusa az újra megindult, szervezett olasz gyűjtőélet megpecsülését s annak hivatott vezetője, Gianni Mantero tevékenységének az elismerését jelenti.

WYSTAWA EKSLIBRISU SZKOLNEGO. /Katalog/ Warszawa 1966, Zwiasek Nauczycielstwa Polskiego. 8°, 20 l., 2 mell.

A lengyel ex libris gyűjtők kifogyhatatlanok a változatosabb változatosabb tematikus ex libris kiállítások megrendezésében. Nemrég vettük kézhez a városi pedagógiai témájú kiállítás katalógusát, amely 115 iskolák, pedagógusok és diákok részére készített ex librist mutatott be három városi gyűjtő: Stefan Kotarski, Jan Rogala és Janusz Szymanski gyűjteménynek anyagából. A téma végtelenül érdekes, művészeti és kultúrtörténeti szempontból egyaránt, mert egyrészt rengeteg jó ötlet és szellemes elgondolás kivitelezését kínálja a grafikusművészeknek, másrészt pedig ma még meglevő, de esetleg később szétszóródó könyvtáraknak állít emléket. Az ismert lengyel ex libris grafikusok /Andrzej Bortowski, Zbigniew Dolatowski, Edward Grabowski, Wojciech Jakubowski, Ryszard Krzywka, Adam Międzyanowski, Jerzy Napieracz, Andrzej Szeles, Józef Tomecki/ mellett olyan nevek is

szerepelnek a kiállítók között, akikkel idáig nem igen találkoztunk /Tadeusz Andrusiewicz, Aleksander Böhm, Tadeusz Dworzanski, Stanislaw Kuglin, Wojciech Luczak, Lukasz Plotkowski, Klemens Raczak, Lech Szaraniec/ s akik ugyancsak jó ex libris grafikusoknak mutatkoznak. A művészek között sok a pedagógus-művész, s így érthető a lapok emberközelsége, humanista szelleme, meleg gyermekszeretetről valló humora. A katalógus bevezetésében Stefan Kotarski okos dolgokat mond el a témáról és a kiállításról egyaránt; a régi lengyel pedagógus- ex librisek feliratainak közreadása pedig az ex libris egyetemes története szempontjából is figyelmet érdemel. A katalógus illusztrációs anyaga kevés, de jó, s magyar vonatkozása miatt külön is meg kell emlékeznünk a két külömmellékletéről. Az egyik a Tarnóvi Magyarbarátok Egyesületének az ex librise, a másik pedig a balatonfüredi, Bem nevét viselő általános iskola könyvtárának a könyvjegye: mindkettő minden magyar ex libris gyűjtő kedves barátjának, József Szuszkiewicznek az alkotása.

IVENSZKIJ, SZ.: ISZKUSSZTVO KNIZSNOGO ZNAKA. Leningrad 1966, Hudoznik RSZFSZR. 8*, 110 /2/ 1.

Szemjon Georgievics Ivencsikj, a Vologdai Képtár igazgatója s az ex libris legfáradhatatlanabb szovjet népszerűsítője Leningrádban megjelent könyvében egyéni módon kísérel meg az ex libris művészet mibenlétének magyarázatát. Nem nyújt történelmi áttekintést, stílusfejlődést sem ad, mint a hasonló külföldi munkák hanem hatvanhét szovjet és külföldi ex libris konkrét esztétikai és ideológiai elemzésén keresztül igyekszik témáját kimeríteni - illetve megközelíteni. Természetesen a felhozott példák és illusztrációk zöme szovjet alkotás /nem is mindig a legjobb művészek és a legszebb lapok/; a pár külföldi példa közül talán éppen a három magyar /Drahos István két lapja és Fery Antal Galambos Ferenc részére készített ex librise/ alkalmas a kitűzött cél dokumentálására. E három lap esztétikai elemzése, szimbólumainak a magyarázata is biztos szemre és jó ízlésre vall. De úgy érezzük, hogy egy Italo Zetti, Tranquillo Marangoni, Wim Zwierz, Jan Battermann, Wojciech Jakubowski, Herbert Ott stb. nélkül a ma ex libris művészetéről képet adni eleve reménytelen vállalkozás, s a könyv legfeljebb mint elemző példatár s az ex libris iránti érdeklődés felkeltésének az eszköze töltheti be hivatását.

Nem érdektelen a három magyar lap elemzéséről pár szót ejteni. Az "ex libris D.I." szimbolikája /a tudásra szomjas vándor a könyvből, mint kiapadhatatlan forrásból elégti ki szomját/ közismert, Drahos mégis kitűnően és újszerűen fogalmazza meg a gondolatot. Drahos "ex libris H.K." c. fametszetű lapján a kislány kalandregény iránti rajongását intim humorral és kedves góteszkésséggel eleveníti meg; ez az ex libris nem ítélet a könyvtárról és olvasójáról - ellenkezőleg: emberközelsébe hozza a könyvet. Fery Antal Galambos Ferenc részére készített lapjában a nőalakot körülrepdeső galambokban elsősorban a béke szimbólikus megfogalmazását értékeli; a névnek velük való kapcsolatát azonban - a magyar nyelv ismeretének hiányában - már nem veszi észre.

A kötet nyomdai kiállítása jó, példányszáma pedig /10.000/ arra enged következtetni, hogy az ex libris népszerűsége a Szovjetunióban egyre nő.

140 KNIZSNIH ZNAKOV /EXLIBRISOV/ 14 HUDOZSNIKOV IZ 9 SZOJUZHNIH
RFSZPUBLIK. Katalog vizstavki. Kemerovo 1965. Kemerovszkaja
Ollasztnaja Organizacija Obszesztva "Znanie" Szekcija Knizsnoj
Grafiki. 8°, 63 /1/ i.

A szovjetuniósa, a könyvtárak és a könyvolvasók, valamint a könyvgyűjtők nagy száma megmentette az ex libris virágkorát: az utóbbi évtizedekben több ex libris készül, mint a megelőző századokban összesen. Szinte mindennaposak lettek az ex libris kiállítások is: Moszkva, Tallin, Vlogda, Voronyezs, Tambov, Krasznodar, Krasznnojarszk után most Kemerovo jelentkezett, amely kilenc szövetségi köztársaság tizennégy művészeinek száznegyven alkotását mutatta be.

A kiállított művek színvonala nem egyforma, de az egyes köztársaságok művészei jól érzékeltetik nemzeti jellemvonásaikat is s nem csak a mai szovjet ex libris művészetbe engednek bepillantást, de a Szovjetunió területén élő népek lelki alkotába is.

Az örményeket Ruben Bedroszov /1905 - / és A. Mamadzsenjan /1908 - / képviselik a kiállításon. Bedroszov - közel kétszáz ex librisszel a háta mögött - könyvjegyein a népi díszítő motívumokat az örménynyelvű feliratok sajátos betűtípusaival jó összhangba fogja össze s a mitológiából éppen úgy merít, mint az antikvitás emlékeiből. Mamadzsenjan ex librisein a líryeinek az örmény táj a visszatérő motívum s a kelleties iz a lényeges vonás.

Lettországot Peteris Uptis /1899 - /, a Lett Képzőművészeti Akadémia professzora képviseli. Egyszerű kompozícióju, kitűnő fametsző technikával készült lapjait lágy líraiság jellemzi; kifogyhatatlan ötletességgel tapintja ki mindig az ex libris tulajdonosok egyéniségének a lényegét.

Az orosz ex libris művészetet elsősorban A. Kalasnyikov művein keresztül ismertetik. Kalasnyikov /1930 - /, aki fiatal korra ellenére mint bélyegtervező már kitűnő hírnévnek örvend, a -

Az egyre szebb kiállításu portugál ex libris folyóirat, az A Arte do Exlibris 1968. évi 3. száma Semsey Andor francia nyelvű cikkét közli Bordás Ferenc ex libris művészetéről. A vezető nyelven között cikket Bordás Ferenc 10 ex librisének reprodukciója és a művész fényképe teszi változatossá.

A Nordisk Exlibris Tidsskrift 1969. évi 1. száma ismerteti a kisgrafika értesítő 1968. évi augusztusi és decemberi számát, valamint a gyulai szovjet ex libris kiállítás katalógusát. Az illusztrációk között pedig Andruskó Károly háromszínyomatu, eredeti lemezről nyomott ex librise szerepel.

Kedves francia barátunk Paul Pfister a L'Ex Libris Francais 1969. évi 1. számában meleg hangon bucsúztatta Drahos Istvánt. A cikket Drahos István Pfister részére készített ex librise díszíti.

Diakay Lenke ex libris művészetét méltatja Leo Arras az Exlibris Wereld 1969. évi 1. számában, négy reprodukció kíséretében.

Comoi mappánkat Le Duchat d'Aubigny ismerteti a L'Exlibris Francais 1969. évi 1. számában. A pár soros kritikára érdemes művészeinknek odafigyelni!

lig egy éve foglalkozik ex librisszel, de máris a szovjet ex libris művészet élvonalája tartozik. Kalasnyikov könyvjegyei kompozíciójukban, tartalmukban, kivitelezésükben teljesen modernnek, mégis hamisítatlan orosz levegőt árasztanak.

Szergej Kukuruza /1906 - / ex libris művészete Európában kevésbé ismert, pedig hazájában igen népszerű. Munkásokról és munkásokhoz szól elsősorban. Jevgenij Goljakovszkij /1929 - / tanára, A. Kravcsenko utjait járja; verbő romantikája lapjain az új ember teremtő lelkesedése jelentkezik. Stefania Gebus-Baraneckaja /1905 - / ex libris művészete a huzal népművészetben gyökerezik; innen ered naiv szépségük, friss természetlátásuk, romlatlan erejük és hősi dinamizmusuk.

Richard Kaljo /1914 - / és Eako Lepp /1906 - /, a két ki-tűnő észt ex libris művész sokkal ismertebb annál, semhogy bő-vebben kellene róluk szólnunk.

Vagyim Frolov /1926 - / könnyed vonalvezetésű, fénytől ra-gyogó ex librissel a szabatos kompozíció iskolapéldái; állatábrá-zolásait játékos kedv és nagyszerű megfigyelőképesség jellemzi. Bjeloruszlia ex libris művésze, Anatolij Tucsina /1897 - / negy-ven éve hódol az ex libris művészetnek s ex librissein keresztül alakította ki sajátos grafikai stílusát. Cseszlav Kontrimasz /1902 - / a litván ex libris művészetet reprezentálja. Művészeté-nek lényege a tematikai és technikai változatosság, valamint a stílusnak a mondanivalóhoz való izléses idomítása. A. Nagovicin /1921 - / nem régen foglalkozik ex librisszel s témáit a termé-szet szépségeiből meríti elsősorban; lapjain a kifejező erőt kell dicsérnünk elsősorban.

A kiállítás katalógusa sok érdekes adatot tartalmaz, ame-lyet a szovjet ex libris gyűjtői és kedvelői jól felhasználhat-nak. Kár, hogy a papír színe /zöld/ és minősége miatt az il-lusztrációk kevesebbet mutatnak, mint amennyi bennük van!

Galamboš Ferenc

Fery Antalt köszöntötte 60. születésnapja alkalmából a Szocialista Művészetért 1969. évi márciusi száma egy Fery-kisgrafika reprodukciója kísé-retében.

Dr. Karel Skála a "Zprávy" 1968. évi 7-9. számában rész-letes ismertetést adott a Kis-grafika Értesítő 1967. évi két számáról.

B. J. Tomecki linómetszete

résumé

Sous le titre "Palinodia" F.Galamboš écrit de la situation actuelle de l'exlibris hongrois, regrettant que nos meilleurs artistes graphiques ne s'intéressent pas à ce terrain, bien que les exlibris ont une publicité importante et c'est avantageux même pour les artistes connus. /p.570/ - A.Semsey ébauche les programmes préliminaires du XIII. Congrès International d'Exlibris qu'aura lieu à Budapest, entre 3-6 septembre 1970 /p.573/. Bien que les détails ne sont pas encore fixés, n'est pas sans intérêt de connaître la situation actuelle de l'organisation. On veut organiser le Congrès dans le Club des Artistes Hongrois FÉSZEK, et l'exposition internationale dans le Musée Ernst. Il y a en vue une excursion pour visiter les monuments d'Esztergom et Visegrád. On aura des concours d'exlibris aussi. - C'est aussi A.Semsey qui écrit au P.574. de l'histoire et des statuts de la Fédération Internationale des Sociétés d'Amateurs d'Exlibris /F.I.S.A.E./ - F.Galamboš fait connaître le graveur István TEMPLINSZKY, né à Budapest, le 8. janvier 1907. Dans les commencements il voulait être sculpteur de bois, puis il était entré dans la section chalcographique de l'Institut Hongrois de Cartographie. Il a suivi des études artistiques de l'École des Arts Appliqués et des autres. Depuis 1957 il est en retraite comme lieutenant-colonel cartographe. Il a exposé ses exlibris et autres graphiques d'occasion à Hambourg, Como, Budapest, Szerencs etc. Son oeuvre est composé environ de 90 gravures. - F.Galamboš est l'auteur de l'article sur l'artiste polonais Stanislaw DAWSKI /p.583/. S.Dawski est né à Dobrohusko, en 1905. Il a fini ses études artistiques à l'Académie des Beaux Arts de Varsovie, et actuellement il est professeur de l'Académie de Wrocław. Son activité est très étendue. Ses exlibris, plusieurs fois présentés pendant les Biennale de Malbork, sont plus conservatifs, comme ses graphiques libres. - Gyula KOHEGYI, jeune artiste graphique, présenté par F.Galamboš /p.587/ est né à Pesterzsébet, en 1933. Ses maîtres à l'Académie des Beaux Arts de Budapest sont étés J.Kmetty Gy.Hincz et S.Ék. Gy.Köhegyi avait obtenu le diplôme en 1969 et il est professeur de dessin. Il prend part aux expositions depuis 1962. Ses exlibris sont des lino /quelquefois en plusieurs couleurs/ et des eaux-fortes. Ra.Sziz écrit du collectionnement des marques réclames /p.591/ L'imprimerie Kner avait imprimé une belle série au commencement de ce siècle I.Örkényi et Gy.Kaeszi ont dessiné des marques très artistiques. A Semsey fait connaître les exlibris et graphiques occasionnels des jeunes graveurs de Szeged, élèves de Márta Kopasz /p.593/. Les gravures sur lino de Tamás Albert, âgé de 17 ans, sont remarquables. - Les livres recensés sont: 250 exlibris des artistes tchécoslovaques /Tallin, 1966/, catalogue d'exposition. - Quinze exlibris d'Italie, Como, 1966, portefeuille pour le Congrès de Hambourg. Exposition des exlibris écoliers. Varsovie, 1966. - S.Iwenski: L'art de l'exlibris. Leningrad, 1966 - 140 exlibris de 14 artistes soviétiques. Kemerovo 1965. - Des nouvelles nous apprenons le décès de l'artiste graphique Gyula Arató.

A Kisgrafika Barátok Köre Értesítője. Felelős szerkesztő: Galamboš Ferenc. A kiadást felel: Réthy István KRK titkár - Készült a Népművelési Propaganda Iroda sokszorosítóján - F.v.: Fehérvári Tibor - Megjelent 500 példányban, 2 A/5 iv terjedelemben.

69/2115